

DET MÅNGKULTURELLA EUROPA I MÖRK BELYSNING

Det är som om läsaren kommer in i en labyrint. Plötsligt finner hon att alla vägar är svåra att gå, särskilt de som innebär svårigheter dvs. de snåriga, dunkla, knappt noterbara. I en komprimerad ordström formas huvudpersonens tankar. Han är inte herre över sig själv. Han iakttas nu, beskådas, analyseras och betraktas som starkt misstänkt. Men brottsrubriceringen är dunkel. Han vet inte varför allt händer. Han måste börja om.

Känns detta igen? Ja, det är en situationsbeskrivning som hänsyftar på Franz Kafkas Josef K. i boken Processen. På s. 13 finns nu detta förhållande redan antytt:

”Det är något misstänkt över honom. Sättet som han är artig, tystlåten och ser bra ut på. Men kanske blir man sådan när man är högintelligent.

Den högintelligenta huvudpersonen i Terézia Moras bok, Alla dagar (Alle Tage, Day in Day Out) är ingen mindre än Abel Nema. Han skall klara av 10 språk, men har det svårt med personliga relationer, förhållanden, kärlek och omtanke. Det hela börjar med en katastrof – att komma för sent till det egna bröllopet. Mercedes får vänta.

Abel Nema, liksom Josef K. i Kafka, rör sig i en övergripande deterministisk miljö. De existentiella problemen ställs mot en övergripande maktapparat, som tycks behärska rummet både i det som varit och skall komma.

Romanen, Alla Dagar, tar ansats i den nya tyska prosan, där grundläggande moraliska och etiska värden ställs under debatt. Det här skulle kunna vara en genomtänkt logisk berättelse, som en djuplodande dagbok. Men de konventionella ramarna täcker inte ”plattformen”, den måste ge vika för en flödande inre retorik, som fascinerar och berör. Nu vilar uttrycket i en direkt, flödande gestaltningen – i ett hav av möjligheter!

I denna häxkittel av händelser lever den centraleuropeiska människan. Hon kastas mellan inre och yttre resor, mellan det som håller henne fast vid en historia och i ett nu, som får henne att falla in i de mest absurda situationer, förhållanden och livsöden.

Stilistiskt är det att likna vid en närläsning av verkligheten, som i Alexander Kluges romaner och filmer om det förflutna kriget. Berättelserna kan samtidigt ses som en metafor i tidens anda, som påminner om Heinrich Böll och hans ”svängande trapets” över tidens ofrånkomliga cirkuskonster.

Tiden är nu och platsen är här. Så gör Mora sitt anslag till den komplexa symfoni, som spelas upp då Abel Nema hänger upp och ner som en jättelik fladdermus - i sin svarta rock, på en mattpiskställning, klätterställning. Längst ner hans fingertoppar, vita händer, som nuddar vid marken.

Moras ”fladdermus” förblir hängande likt en korsfäst apostel, upp och ner. Kafkas egen Gregor Samsa förvandlas till en insekt, kanske skalbagge, som sakta krälar ut i rummet. De plågsamma djurbilderna förankras i värld av förändringar och förnedringar.

Författaren ser världen underifrån. Hon berättar ur ett ”skevt perspektiv”, där en ofrånkomlig verklighet rullar fram på obekväma fötter. Det förlorade paradiset måste återvinnas. Det förlorade Europas måste byggas upp. Muren är riven. Nu återstår att skapa inre dynamiska och etiska värden, en värdegrund för Europas ”främlingar”.

På ett retroaktivt sätt beskriver romanen Abel Nemas återtagna minnesbilder, där han nu befinner sig i ett ingenmansland, som saknar religiös och kulturell bäring. Den hållbara känslan och värde måste sökas. De många språkliga uttrycken måste förstås och inte framstå som splittringens Babylon.

Annars präglas Moras berättarstil av rytmväxlingar, perspektivförskjutningar och detaljrika person- och miljöbeskrivningar. Hennes persongalleri är flödande rikt; förutom Abel och Mercedes. Här finns mamma Miriam, Ilia, Bora, Konstantin T., mormor Vesna, Kosma, Ann, Anko, Elsa, Tatjana m.fl.

Det är ett Europa som söker sin identitet, sin ideologiska samhörighet. Abel Nema, ”broder ingenting” påminner med sitt namn om den i Gamla testamentet mördade brodern. Trots sina oförrätter står han där och sjunger: ”Dona nobis pacem”, den katolska mässans bön om upprättelse och förlåtelse.

Ty antihjälten Abel har kommit för att rädda världen, inte att förgöra den. Med sitt blod blir han den Kristusgestalt genom vars liv alla kan ses och förstås. Den teologiska fantasin blir verklig himmelsk närvaro.

Abel är det första mordoffret, den förste martyren – på hebreiska Hevel och på arabiska – Habil. Det innebär att läsaren kan se ”den röda tråden” i Teresia

Moras bok. Och den röda tråden är Abels blod och liv som rättfärdigar. Mot slutet heter det:

”Alla anklagelser ni riktar mot mig är falska! Jag har inte gjort någonting!

Så talar Moras Abel N. och Kafkas Josef K. Slutscenen mynnar ut som en parallell till Johannes Uppenbarelse i Nya testamentet, kap. 3:16: ”Men nu är du ljum och varken varm eller kall, och därför skall jag spy ut dig ur min mun”.

Terézia Mora, från det ungerska Sopron och bosatt i Berlin, har med sin roman gestaltat den europeiska kontinentens problematik i historia och nutid. Hon har sett ”främlingarna”, existenserna, vid Donaus strand. Det är dem hon ger röst!.

Hon har belönats med en rad priser som Ingeborg Bachmann-priset.

Hans-Evert Renérius

Bok: Terézia Mora. Alla Dagar. Rámus. 482 s.